

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittinen selonteko kiteyttää kasvatuksen ja koulutuksen lähtökohdan, ytimen ja tavoitetilän selkeästi: ”Kasvatuksen ja koulutuksen lähtökohtana tulee olla ihminen moraalisenä, tuntevana, älyllisenä ja yhteisöllisenä olentona. Vain näin voidaan tukea kehittymistä kokonaiseksi ja kokonaisuus hahmottavaksi, itsen ja ympäröivän maailman yhteyksiä ymmärtäväksi yhteisönsä jäseneksi. Onnistuessaan koulutus tukee kasvua vastuuseen itsestä, perheestä, yhteisöistä, yhteiskunnasta ja maailmasta. Kasvatuksella ja koulutuksella on mahdollisuus vahvistaa empaattista, eettistä ja ekologista ajattelua ja tunnetta kuulumisesta.” Koulutuspoliittiset päätökset tulee tehdä suhteessa tähän päämäärään.

Kasvatus ja koulutus ei ole suorittamista tai kilpailua kansainvälisellä kentällä. Sivistyneisyyttä ei mitata vertailuin, vaan ihmisen ja maailman hyvinvointina mikä ilmenee kaiken vahingoittavan ja tuhoavan poissaolona. Koulutusjärjestelmämme tarvitsee paradigman muutoksen, jossa koulutuksen tarpeellisuutta ei perustella talouskasvun tarpeella ja yritysten kilpailukyvyyn nostattamisella. ”Työelämän muutos vaatii muutoksia opetuksen sisällöissä” -ajattelutavan sijaan meidän tulisi ajatella, että opetuksen sisällölliset muutokset vaativat muutoksia työelämältä.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visio on ylevä ja sen toteuttamiseen sitoutuu ilolla. Kansainvälisiä oppimistulosvertailuja tulee kehittää monipuolisemmiksi, jotta ne huomioivat nykyistä paremmin sivistyksellistä moninaisuutta. Visiossa tulisi piirtyä vahvemmin näkymä harmonisesta elämästä ja hyvinvoinnista sopusoinnussa yhden maapallon resurssien ehdoilla ja rajoissa. Miten tämä paradigman muutos ohjaa koulutusjärjestelmäämme yhteisestä sivistyksellisestä arvopohjasta aina käytännön toteutuksiin?

Tietoon perustuvaa päätöksentekoa varten on hyvä, että rahoitusjärjestelmiä, TKI-järjestelmän tiedonkeruuta ja seurantajärjestelmiä parannetaan. Poikkihallinnollista ja toimialat ylittävää yhteistyötä tulee helpottaa.

Koulutuksellisen tasa-arvon ja laadun varmistaminen vaatii rahallista satsausta. Samanaikaisesti tulee tarkastella kustannusten jakautumista koulutussektorin sisällä pitkällä aikavälillä: mihin raha ohjautuu? Mikä osuus on kasvanut? Mikä pienentynyt? Ovatko seuraukset olleet tavoiteltavia?

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

”Hyvinvointi on edellytys osaamisen kehittymiselle.” Mikä koulussa ja koulujen toimintakulttuureissa on muuttunut samalla kuin oppimistulokset ovat heikenneet? Ratkaisu oppimistulosten heikkenemisen pysäyttämiseksi ei löydy tarkastelemalla yksittäisissä oppiaineissa annettavan opetuksen määrää. Oppimistulokset eivät kohene äidinkieltä, matematiikkaa ja luonnontieteitä lisäämällä, vaan mahdollistamalla hyvinvoinnin kokeminen osana kouluarkea, jossa merkittävä hyvinvointitekijä on arvostavat ihmissuhteet niin auktoriteettien kuin vertaisten kesken.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Digitaalisia oppimisympäristöjä ja -ratkaisuja kehitetään vastaamaan erilaisiin toisen asteen koulutuksen järjestämistä koskeviin haasteisiin ja tarpeisiin. Digitaalisuuden valtavirtaistamisessa piilee vaara vauhtisokeudesta ja talousohjaamisesta ohi pedagogisen tarkoituksenmukaisuuden: Oppivelvollisuuden laajentuessa opetusmateriaalien hankintaa ohjataan vahvasti mm. digitaalisten oppikirjojen suuntaan. Miten käy niiden oppijoiden, jotka eivät pärjää digitaalisten materiaalien kanssa ja digitaalisissa oppimisympäristöissä? Edelleen aikuisen läsnäolo ja turvallinen opiskeluyhteisö ovat tärkeitä edellytyksiä perusasteen päättävän ikäluokan hyvinvoinnille ja oppimiselle. Digitaalisille sovelluksille ja oppimisympäristöissä opiskelulle vaihtoehtoinen opetus- ja opiskelumuoto tulee olla tosiasiallinen ja saatavilla. Tulee huomioida, että ajasta ja paikasta riippumaton opetus ja opiskelu vaatii hyvin kehittynyttä kykyä itsenäiseen oman toiminnan ohjaukseen ja yleistä elämönhallinnan taitoa. Lisäksi tulee huomioida, että digitaalisten ympäristöjen käsitys oppimisesta ja tiedonmuodostuksesta on hyvin kapea.

Opintojen kehittäminen niin, että ammatilliset ja yleissivistävät sisällöt ovat helpommin yhdistettävissä ja että taiteellisen, tieteellisen ja taidollisen osaamisen välillä vallitsee tasapaino ja tasa-arvo, on tavoiteltavaa. Oppilaitosmuotojen ja oppiaineiden välisiä hierarkioita on tietoisesti ja systemaattisesti murrettava. Lukiodiplomien suorittaminen yhtenä yo-kokeena tulee mahdollistaa nykyisissä lukiodiplomiaineissa. Mm. tässä erityiskysymyksessä oppilaitosten välinen yhteistyö voisi tarjota mahdollisia ratkaisuja vaadittavien pohjaopintojen järjestämiseksi.

Toisen asteen koulutuksen alueellinen kattavuus on säilytettävä. Koulutuksen aluepoliittisissa päätöksissä tulee huomioida nuoren kehitysvaihe: 15-vuotiaalla ei välttämättä ole valmiuksia irtautua sosiaalisesta viitekehystänsä, käydä toisella paikkakunnalla opiskelemaan päivittäin tai

muuttaa opiskelun vuoksi. Myös etäopetusmuotojen lisääminen vähättelee opiskelun sosiaalista ulottuvuutta ja merkitystä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja yhteiskuntaan kuulumisen ja kiinnittymisen kokemuksen kannalta. Oman toiminnan ohjaaminen ja elämänhallinta vaatii vielä toisen asteen koulun päättäviltäkin aikaan ja paikkaan sidottua opiskelua, jossa syntyy sosiaalisia suhteita.

Monitasoinen yhteistyö eri kouluasteiden välillä ja kaikin tavoin on tervetullut koulutuspoliittinen tavoite.

Kuva vuodesta 2040 on huolestuttava. Skenaario voi kehittyä liian byrokraattisesti, sekavaksi ja hitaaksi isoissa koulutusyksiköissä. Ihmisten - niin oppilaiden kuin opettajain ja muun henkilökunnan - näkökulmasta ja tarpeista katsottuna pysyvät fyysiset tilat ja laitteet ovat tärkeitä. Toisen asteen opetus tulee järjestää aikaan ja paikkaan sidotusti ensisijaisesti lähiopetuksena alasta riippumatta.

Korkeakouluhaku-uudistuksen seurauksia tulee tarkastella monipuolisesti ja kriittisesti. Saavutettiin haku-uudistuksella se, mitä uudistuksella tavoiteltiin? Haku-uudistus on aiheuttanut lukio-opiskeluun viljalti kielteisiä vaikutuksia, mm. lisääntynyt koulu-uupumus.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Aloituspaikkojen määrän lisäämiseen tule pyrkiä. Päällekkäiseen kouluttautumiseen johtavia rakenteita tulee purkaa ja korkeakoulujen tutkintorakenteiden toimivuutta ja selkeyttä parantaa.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

'Tiede ja tutkittu tieto' -osassa korostetaan kiitettävästi ennakkoluulottomuutta suhteessa luovaan tieteelliseen, taiteelliseen ja kulttuuriseen toimintaan.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön koulutusta järjestetään kaikissa Suomen kunnissa. Sen verkoston tehokkaampi hyödyntäminen koulutuksellisen tasa-arvon ja koulutuksen saavutettavuuden parantamisessa on tarpeellinen tavoite. Vapaan sivistystyön koulutuksessa hankitun osaamisen tunnustaminen on tervetullut parannus. Yhteistyöopetusta toisen asteen opetuksen kanssa tulisi kehittää.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Kelpoisten taito- ja taideaineiden opettajin määrästä on huolehtiminen on tärkeää. Kelpoiset opettajat on paras opetuksen laadun varmistamisen tapa. Teatteri- ja tanssikasvatukseen on perustettava alempi yliopistotutkinto musiikkikasvatuksen ja kuvataidekasvatuksen alempaa korkeakoulututkintoa vastaavaksi.

Aineenopettajan kelpoisuuden tulisi olla ns. yleinen, jotta muiden oppiaineiden opiskelusta täydennyskouluttautumisena olisi todellista hyötyä. Tällä hetkellä viranhakumenettelyt rajaavat pätevyyttään laajentaneet (60 op) viran ulkopuolelle. Tämä muodostaa tarpeettoman esteen aineenopettajan rekrytoinnissa. Luokanopettajan muuntokoulutuksen tulisi olla avoin myös niille aineenopettajille, joiden oppiaine ei ole valtakunnallisen opetussuunnitelman pakollinen aine.

Opettajat tarvitsevat sekä peruskoulutusaikaista että uranaikaista vahvistamista yhteistoiminnallisten, luovien ja taidepedagogisten menetelmien käyttöön opetustyössä ja tähän tulee kohdentaa lisävoimavaroja.

Kasvatus- ja opetusalan koulutusten kehittämisfoorumi on tarpeellinen uudistus.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Taito- ja taideaineiden opetusta osana yleissivistävää koulutusjärjestelmää tulee vahvistaa ja monipuolistaa - ei korvata koulupäivän yhteydessä tapahtuvalla harrastustoiminnalla, ns. Suomen mallilla. Harrastustoiminta, taiteen perusopetus ja vapaa sivistystyö täydentävät koulussa annettavaa taideopetusta.

Yhteistyö taide- ja taitoaineiden opetuksen järjestämisessä toisen asteen oppilaitosten ja taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten välillä on toivottavaa. FIDEA pitää tavoiteltavana kuntien opetustoimen ja kulttuuri- ja nuorisopalveluiden ja eri oppilaitosten välisen yhteistyön tiivistymistä.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Kinosmaa Pentti
Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA)

Metsälä Susanna
Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA)